

רפואת השיניים בימי הביניים

רפואת השיניים בימי הביניים המשיכה להתבסס על אמונות תפלות ומסורות עתיקות ולא חלה בה התפתחות משמעותית במשך מאות שנים.

מאת: ד"ר גיורא פרנקל

אסור לאדם להוציא את הצמח מהאדמה כי זה יסכן את חייו. לכן יש לקשור את חלקו העליון של הצמח לכלב שחור ועליו למשוך עד אשר יצא הצמח מהאדמה. באותו הרגע הצמח ישמיע צווחה איומה והכלב ייפול וימות על המקום. כדי לשרוד יש לאטום את האוזניים בעוד מועד.

אמונות רבות אחרות היו קיימות באותה תקופה. לדוגמה האמינו שהמיץ שנשאר לאחר בישול צפרדעים קטנות יכול לגרום לשיניים לנשור. מיצי צמחים שונים היו אמורים לעזור לרפא כאב שיניים אם טופטפו לתוך האוזן או הנחיר בצד שבו יש את הכאב. מחטים מלובנות הוחדרו לתוך האוזן או לאזורים שונים בגוף ואף התעורר ויכוח נוקב אם יש להחדיר את המחט לתוך באותו צד של הכאב או דווקא בצד המנוגד לו.

המוסלמים. לא הייתה כל הוראה קלינית וניתוחי גופות (דיסקציות) לא נערכו כלל עד המאה ה-14 ולאחר מכן החלו דווקא בפקולטה למשפטים בבולוניה כחלק מלימוד איסוף ראיות משפטיות. בסיום הלימודים ועמידה במבחנים היה הבוגר מקבל מקל עם ראש מוזהב כסמל למעמדו החדש והיה יוצא לעולם להרוויח את פרנסתו בתור רופא. כמובן שהידע שלו התבסס על אמונות תפלות והנחות פסאודו-מדעיות. לדוגמה, אבחנה על-פי הסתכלות בשתן החולה נעשתה כל-כך פופולארית שלא היה צורך אפילו לראות את החולה. הטיפול המומלץ נרשם לאחר התבוננות זו.

הסיבה לכאב השיניים הוטלה על אותה התולעת שכב הזכרנו מספר פעמים. ההסבר לאופי הגלי של כאב השיניים היה התפתלותה של התולעת ותנועותיה הגליות. אחת הדרכים להרוג את התולעת הייתה באמצעות חומצה חזקה שהונחה על השן. שאר הפה הוגן על-ידי בנית "סכר" או "גדר" סביב השן העששתית ומילויה בחומר החומצי. כיום ברור לנו שההקלה בכאב נבעה מהרס מוך השן ולא ממות התולעת. הדרך הנפוצה ביותר לגירוש התולעת היה על-ידי «עישונה» באמצעות קטורת. את הקטורת הכינו על-ידי ערבוב זרעים של צמחים שנחשבו למועילים עם שומן כבשים והכנסתם לכבשן שמעליו היה מין משפך כשצידו הצר כוון אל הפה. האדים הללו היו אמורים לגרש את התולעת מהשן.

אחד הצמחים שנחשב למרפא כאב שיניים ושימש גם למשכך כאבים היה צמח הדודאים או בשמו הלטיני "מַנדְרַגוֹרָה". בגלל שלשורש שלו צורה המזכירה גוף אדם, נקשרו בשמו אגדות רבות. לדוגמה, הדרך להוציאו מהאדמה הייתה מסוכנת; כך כותב אחד מאנשי ימי הביניים:

את החיבור הנרחב ביותר בנושא השיניים כתבה הנזירה הילדגַרד מבינגן אשר בגרמניה, שחיה בשנים 1099 ועד 1179. היא המליצה על שטיפת הפה מספר פעמים ביום במים קרים ונקיים כדי ש"תולעת השיניים" לא תשגשג. היא המליצה על תרופות צמחיות שונות ובתחום הכירורגיה המלצתה היחידה הייתה ניקוב אבצסים לניקוז המוגלה. יש לציין שהילדגַרד הייתה גם מלחינה שהלחינה מזמורים רבים שנשמרו עד ימינו והיא נחשבת למלחין (זכר או נקבה) הראשון בתולדות המוזיקה המערבית.

נקודת מפנה חשובה, ולמעשה נסיגה לאחור, התרחשה בתקופה כאשר הרפואה החלה יוצאת אט-אט מחשכת ימי הביניים. עד לאותו מאורע הלך והתפתח הנוהג בקרב הנזירים במנזרים השונים לעסוק ברפואה ובכירורגיה. מנהיגי הכנסייה שחששו שהנזירים יזניחו את החובות הדתיות שלהם בגלל העיסוק ברפואה, אסרו על הנזירים להקיז דם (למעשה לבצע כל פעולה בה נגרם דימום) בצו שהוצא בוועידת טור בשנת 1163. כך נשאר העיסוק בכירורגיה בידי אנשים חסרי השכלה וידע ונחשב לנפרד ונחות מהרפואה. מכיוון שרפואת השיניים היא מעשית, זא דורשת פעולה בידיים ומלווה פעמים רבות בדימום, נחשבה גם היא לעיסוק נחות ונתחברה לה עם הקזת הדם שעסקו בה הגלבים והספרים.

באוניברסיטאות של ימי הביניים, למעט כמה יוצאים מן הכלל בדרום איטליה, לא חלה כל התקדמות בחקר או הוראת הרפואה. הלימודים במוסדות אלו התבססו על קריאת טקסטים של הרופאים העתיקים וכן מעט מן הסופרים